

Dyslexie: mankement of symptoom van kwaliteiten?

Hoe komt het toch dat zeer creatieve mensen zo vaak dyslectisch zijn? Als dyslexie een neurocognitieve stoornis is, dan zullen die creatieve uitingen wel een compensatie zijn voor de handicap waarmee je als dyslect bent opgezadeld ...

Maar is dat zo?

door Nicolette Koopman en Robin Temple

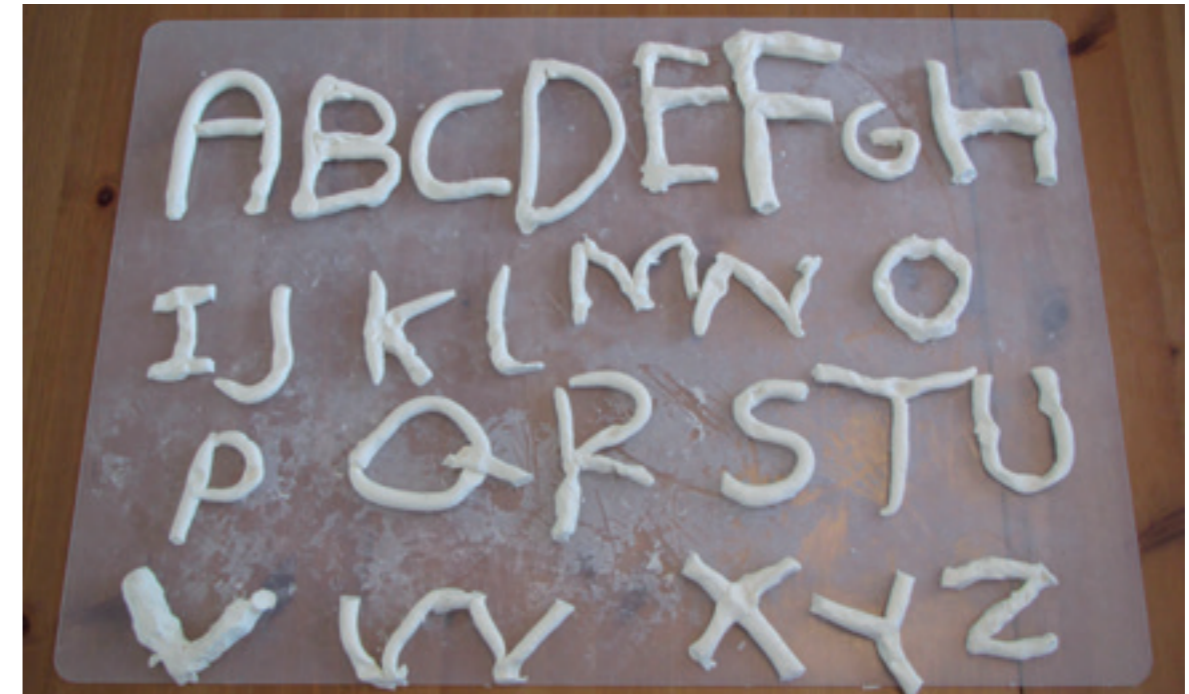
Ronald Davis, een uitgesproken dyslectische en begaafde Amerikaan, ontdekte dat de manier waarop hij denkt – veel meer in beelden dan in woorden – alles te maken heeft met dyslexie. Wanneer dit zogeheten beelddenken inderdaad de voedingsbodem is van dyslexie, dan is het logisch dat zo veel creatieve

mensen dyslectisch zijn. Want beelden vormen een rijke bron voor creativiteit. Beelddenken betreft bovendien niet alleen visueel denken. Je zou het misschien beter ervaringsdenken kunnen noemen, want een beelddenker denkt in alle zintuiglijke ervaringen: zien, voelen, ruiken, enzovoort – als een

vorm van realiteit dus. Dit in tegenstelling tot hoe de meeste mensen in onze cultuur denken: meer abstract, in woorden en begrippen. Ieder mens beschikt over beide denkwijzen, maar bij beelddenkers overheerst het denken in ervaringen, en bij woorddenkers overheerst het denken in woorden.

Aan de hand van een voorbeeldstrip kleide Jord het alfabet.

Een uur later. Nadat hij geleerd had om zijn eigen beeld van de letters tot rust te brengen, ontdekte Jord dat zijn alfabet er anders uitzag dan het voorbeeld en corrigeerde hij het.

Het is inderdaad opvallend dat dyslectische kinderen en volwassenen in het algemeen zo duidelijk de kenmerken van beelddenken ver-

tonen. Vanuit dit gegeven ontwikkelde Davis samen met een groep wetenschappers een benadering van dyslexie die een nieuw licht

werpt op het ontstaan van dyslectische symptomen, en dus ook op hoe je daar verandering in kunt brengen.

Iedereen wilde Jord wel helpen. Groep 3 had hij tweemaal gedaan, hij zat inmiddels in groep 5, maar las nog altijd op Avi-1 instructieniveau. Doordat hij nauwelijks kon lezen, kon hij in de klas als enige niet meedoen aan gezamenlijke activiteiten zoals het spreekwoordenspel of kwartetten.

De school had alles uit de kast gehaald om hem verder te helpen. Daarnaast had hij anderhalf jaar lang de vergoede dyslexiehulp gehad, waar hij veel voor had geoefend. Maar het was en het bleef Avi-1 instructieniveau.

De frustratie kwam zijn oren uit, en hij was heel onzeker geworden. En héél wiebelig. Hij kon geen tel stilzitten. Bij het beëindigen van de dyslexiehulp adviseerde de orthopedagoge om met Jord naar de kinderpsychiater te gaan. Zij vermoedde dat er sprake was van een concentratiestoornis; misschien dat medicijnen zouden kunnen helpen. Maar Jords moeder had daar haar bedenkingen bij. Ze wilde de hoop niet opgeven dat haar zoon zou kunnen leren om op eigen kracht te functioneren, net als andere kinderen. Dat Jord bepaald niet dom was, dat wist ze zeker.

Jord deed een Davis-training. Daarna bleef hij thuis samen met zijn moeder vijf keer per week twintig minuten oefenen. Na vier weken schatte de Davis-trainer in dat hij Avi-4 nu wel aankon. Het Avi-4 boek dat hij toen in de bieb uitzocht, las hij in één avond uit – hij kon niet meer stoppen.

Het lezen blijft een stabiele stijgende lijn volgen. Jord is pauwtrots. Zijn zelfvertrouwen is zich met vaart aan het herstellen. Als hij nog af en toe in de war raakt, merkt hij dat zelf op, en kan hij zichzelf tot rust brengen en de verwarring bij zichzelf wegnemen.

In de klas zit hij er de meeste tijd rustig en gefocust bij. Als dat niet zo is, kan hij er wat aan doen. En het fijnste is dat hij nu gewoon met alles mee kan doen.

Een dyslectisch meisje uit zijn klas heeft inmiddels dezelfde route bewandeld, met een vergelijkbaar resultaat.

De school is zeer geïnteresseerd in dit hele proces.

Uit YouTube-interviews met de intern begeleider en de directeur van een basisschool die de Davis-leerstrategieën toepast* en met de begeleidende mentor:

‘Wij willen graag preventief werken. We zien steeds meer kinderen overprikkeld de school inkomen. Met deze aanpak leren we ze dat ze zelf verantwoordelijk zijn voor hun eigen werk, in plaats van dat de leerkracht dat altijd is. En we kunnen ze daar nu de technieken voor leren. De school is er veel rustiger van geworden. Ik voel en zie rust in de klassen. Ook de kinderen met ADHD en PDD-NOS hebben geleerd om zich te focussen.

Aanvankelijk dachten we: wordt dat niet wat geitenwollensokkenachtig? Maar daar zijn we allang voorbij, dat was na twee weken al over. Het wordt gewaardeerd.

Ook ouders valt de rust in de school op. Wij werken hiermee aan de zelfdiscipline, de rust, de leerbaarheid. Maar de ouders bleken te denken dat we daarnaast nu ook aan de slag zijn met normen en waarden ...

We hebben de afgelopen jaren een aantal kinderen overgenomen van nabije scholen die daar vanwege gedragsproblematiek niet meer te handhaven waren. Tevoren hebben we vooral gekeken naar wat deze aanpak voor die kinderen zou kunnen betekenen, of we het daarmee aandurfden. Die kinderen doen het super. Ja, die kinderen doen het super.

Ik wil graag cijfers zien. Onze cijfers kachelden steeds verder achteruit. Door deze aanpak zien we de prestaties van de kinderen weer groeien. In een aantal gevallen zelfs excessief.

De letterkennis van de kinderen eind groep 2 is veel groter dan ze voorheen was. Eind groep 3 zijn er nog slechts twee kinderen die de d en de b een beetje spiegelen, verder niet. Kinderen blijven minder lang spellend lezen, en het leesproces lijkt voor een grote groep kinderen makkelijker te verlopen. Alle kinderen zitten eind groep 3 qua leesniveau waar ze horen te zitten – en sommige hoger. Geen uitval dus.’

*OBS De Springplank, Sint-Oedenrode

Leren lezen en schrijven op een woorddenkersmanier

Een woorddenkende cultuur brengt vanzelfsprekend onderwijs voort dat gestoeld is op het denken in woorden en begrippen. Zulk onderwijs hebben wij dan ook, alle plattjes in de schoolboeken ten spijt. Een beelddenkend kind leert daarvoor op school niet om voor taal en rekenen zijn eigen denkwijze te gebruiken; hij leert het juist op andermans manier. Dat is geen school te verwijten want op pabo's en in lesboeken komt dit verschil in denkwijze niet ter sprake, wellicht omdat men zich het bestaan ervan niet bewust is. Maar het heeft wel ingrijpende gevolgen voor bijvoorbeeld een beelddenkertje in groep 2 of 3.

Voor dat beelddenkertje is alles in de wereld concreet en echt. Doordat hij zijn beelden – als werkelijk – ervaart, is hij in staat om al deze 3D-zaken in gedachten van alle kanten te onderzoeken: van links, van rechts, gekanteld, gespiegeld, enzovoort. Leert hij lezen, dan zijn de letters en woorden die hij voorgeschoteld krijgt, voor hem niet herkenbaar als iets concreets. Daar heeft hij gelijk in: letters zijn maar symbolen, meer niet. De streepjes en boogjes die hij ziet staan, gaat hij daarom, net als andere voorwerpen waar hij benieuwd naar is, onderzoeken: in gedachten laat hij ze draaien, spiegelen en kantelen, om ze maar te kunnen plaatsen. Dat levert hem waarschijnlijk een bewegend groepje wonderlijke hiërogliefen op, maar niets waar hij wat mee opschiet.

Toch zal hij leren om het gehele *beeld* van bijvoorbeeld de lettercombinatie ‘p.e.e.r’ te koppelen aan zijn gewaarwording van zo'n buikige, bruin-groene vrucht waar het zoete sap uit kan lopen als je erin bijt. Zo leert hij om zijn concrete ervaring van een peer te koppelen aan het symbool dat we het woord peer noemen. Op die manier leert hij allerlei woorden – complete

woordbeelden – herkennen.

Maar het gaat mis als hij geen concrete ervaring aan een woord kan koppelen om het een betekenis te geven, zoals bij ‘er’, ‘de’, enzovoort. Iedere zin bevat wel een paar van zulke woorden. Die zetten bij hem dus telkens weer het kantelen en draaien in zijn voorstelling in gang, waardoor hij de letters en woorden ziet bewegen en dansen. Dat maakt lezen voor hem tot een vrij onbegonnen zaak.

Klanken plakken of beelden herkennen

‘Maar hij leert toch lezen door de klanken van de letters met elkaar te verbinden?’ zult u zeggen. ‘Dan wordt vanzelf duidelijk wat voor woord er staat, dat hoor je dan toch?’ Zeker. Het punt is alleen dat dit geënt is op het woorddenken. Beelddenkend lezen werkt anders. Het is zoals gezegd het herkennen van *complete* woordbeelden, mét hun betekenis. Wanneer je een beelddenker in plaats daarvan leert lezen door hem woorden in stukken te laten hakken, er spraakklanken aan te koppelen en die aan elkaar te plakken, dan duw je hem in het woorddenkersspoor. Wat hem in de war brengt.

Na noest oefenen kan dat zeker uitmonden in een mate van leesvaardigheid, maar een echt succes wordt het nooit. En een plezier nog veel minder. Het is zoiets als wanneer je iemand die rechtshandig is door veel trainen leert om linkshandig te schrijven: tegen zijn aanleg ingaan kan wel, maar het wordt nooit soepel of mooi. Zo iemand leert veel sneller, veel beter en met veel minder frustraties schrijven als hij het met rechts mag doen. Net zo leert een beelddenker veel sneller, veel beter en met veel minder frustraties lezen als hij het via zijn beelden mag doen.

Frustraties

De meeste beelddenkende kinderen moeten het voorlopig echter nog doen met de woorddenkers-

Robin Temple (Maria Hoop) is directeur van de Stichting Davis Dyslexia Association Nederland. Hij werd door Ron Davis opgeleid tot Davis-trainer en is verantwoordelijk voor de opleiding van Davis-counselors in Nederland.

Nicolette Koopman (Bilthoven) biedt hulp bij dyslexie, dyscalculie, ADHD en ADD. Zij doet dat als Davis-counselor (voor de leerproblemen) en als Human Givens-therapeut (voor de sociaal-emotionele aspecten).

manier, met alle frustraties van dien. Wanneer die frustraties maar hoog genoeg oplopen, ondermijnen ze de rust en de ontspannen aandacht die nodig zijn om te kunnen leren. Als het kind dan, om maar aan de verwachtingen te kunnen voldoen, zich krampachtig gaat vastklampen aan ‘oplossingen’ en noodgrepen die haaks staan op zijn aanleg, dan is het met die ontspannen aandacht snel gedaan en wordt leren een steeds onmogelijker opgave.

De schade die dit doet aan het zelfvertrouwen en het zelfbeeld van kinderen, kennen we helaas allemaal.

Het kan anders

Beelddenkende kinderen bij wie de dyslectische symptomen zich in de loop van de jaren zo hebben ontwikkeld, kunnen leren om het anders te gaan doen. Ze kunnen hun eigen beelddenkersaanleg als een waardevol instrument voor

lezen en schrijven (en rekenen) leren gebruiken, in plaats van het woorddenken, dat niet hun eerste en belangrijkste ingang vormt. Zo zijn er onder andere op internet allerlei beeldende manieren en methodes te vinden om met letters en woordbeelden om te gaan. Het elimineren van de storende werking van beeldloze woorden als ‘er’ en ‘het’ vergt specifieke technieken, omdat het beeld dat een kind zich dan toch bij zulke woorden leert vormen, zodanig in de herinnering moet worden opgeslagen, dat het gedachteloos-automatisch beschikbaar komt. Ronald Davis ontwikkelde hiervoor een effectieve aanpak. Daarnaast heeft hij onder andere baanbrekend werk verricht om kinderen te leren hoe ze kunnen zorgen dat ze de letters niet meer zien vervormen en bewegen, en hoe ze rust kunnen brengen in hun eigen leer- en leesproces. Beeld- en woorddenken gaan elkaar hierbij steeds meer aanvul-

len, in plaats van elkaar uit te sluiten. Een kind leest zo dus vanuit ‘the best of two worlds’. Natuurlijk groeit je zelfvertrouwen en kom je beter in je vel te zitten als je leert om je dit soort dingen bewust te worden en er greep op te krijgen. Het zijn vaardigheden voor het leven, die bovendien verder reiken dan lezen en schrijven.

‘Elk nadeel heb zijn voordeel’ – om Cruijff te citeren – en dyslectische symptomen waar je niets mee kunt, *zijn* een nadeel. Maar het gaat erom onder ogen te zien dat wat daarachter zit, alles te maken heeft met het hele zijn van een kind. Wanneer je hem dan de mogelijkheden in handen geeft om dat ook voor leren en lezen in te zetten en zo zijn eigen beelddenkersaanleg veel rijker tot bloei te brengen, dan kan het nadeel een onschatbaar voordeel naar boven halen. <